

Драган Великић

F 45

1.

Прво се појавио тинитус – зујање у десном уху. Ни данас не знам да ли као последица оштећења слуха, или на лични позив.

Било је то у Ђуприји, за време војног рока у артиљерији. Пре звука хаубице 133 мм, мојим слухом годинама су тутњали децибели које су производила појачала vox, marshall, fender, wem, orange... Као студент, свирао сам у рок бендовима. Вежбали смо у подрумима, производили језиву буку.

Почетком децембра 1978. године лечио сам јаку прехладу у војничком стационару касарне у Ђуприји. Ближио се датум изласка из војске, али ми је радост кварила најављена војна вежба. По сваку цену сам хтео да избегнем смрзавање и мрцварење у завејаним планинама. Требало је смислити стратегију како да продужим боравак у стационару за само неколико дана. И тада, од лекара стажисте, добијам савет: жалити се на бол и зујање у ушима. Послаће ме на преглед у Београд баш у време трајања војне вежбе. Тако је и било. А онда, 21. децембра, на Стаљинов рођендан, изашао сам из ЈНА.

Годину дана касније, јавио се шум у десном уху. У почетку сасвим тих, да би с годинама постао све јачи. Кома год да сам се пожалио, реакција је била иста: смех. Сви моји пријатељи су знали како сам избегао војну вежбу. Уверавали су ме да је то чиста аутосугестија. Прегледи код специјалисте нису показали оштећење слуха. Ипак, зујање се наставило. Зуји ми и данас.

Да ли је ослушкивање властитог тела почело са тинитусом? Или много раније, онда када сам први пут ставио у ранац резервну мајицу? Или када сам у металној кутијици формирао ручну апотеку? После је

све ишло лакше, брже и логичније. Посебно када сам се спремао за пут. Јер, непријатна изненађења вребају баш на путовањима. Зато се ваља добро заштити, антиципирати могуће опасности.

Почело је с аспирином, кишобраном, флашицом уља од кантариона – чудотворним мелемом против упале уха. Касније су на ред дошли фен и минијатурна пегла. Завршило се калорифером. Не, није у питању особењаштво, већ здрав разум. У хотелима током међусезоне зна да буде веома хладно. Мали калорифер решава проблем. И тако је постао стални реквизит путовања.

Међутим, зашто пегла? О томе касније.

2.

Једно од мојих првих сазнања о себи било је да сам склон знојењу.

Чудо једно како се ти дете знојиш, говорила ми је мајка. Зарадићеш једном упалу плућа уколико се не будеш чувао.

И зато сам почео да се редовно пресвлачим. Када бих усред игре констатовао да сам мокар – гола вода, како би рекла мама – трчао сам кући, пресвлачио се, и онда назад у двориште.

Наравно да сам се одмалена плашио промаје, тог тихог убице. Посебно лети је опасно седети на тераси ресторана поред широм отворених врата. Увек некакав ваздух струји из дубине ресторана, стално се негде нешто отвара. Безбедно је само у мртвом углу. То је моје место. Проблем настаје када се нађем у већем друштву. За такве ситуације разрадио сам стратегију како да се неприметно дочепам најпогодније позиције за кафанским столом.

Некоме са стране овакве радње могу изгледати чудне и беспотребне, међутим, превентива је увек последица околности у којима се живи. У уређеним друштвима, као што су она у Јапану, Швајцарској или Немачкој, нема потребе за антиципирањем могућих непријатности. Тамо је, рецимо, немогуће да вагон шинобуса нема тоалет, тачније, да су оба тоалета неисправна, и ван употребе, па у случају нужде путник на првој станици у паници трчи у други вагон, или, уколико се композиција састоји од само једног вагона, прекида путовање, јури у станични тоалет, а затим, сатима чека следећу везу.

Кад год путујем локалним возом, редовно дан раније проверим на железничкој станици композицију којом ћу сутрадан путовати. Избегавам шинобусе, заправо оне старе серије из шездесетих година прошлог века, које је по немачкој лиценци произвођила фабрика *Гоша* из Смедеревске Паланке. Подсећају на огромне сиве конзерве, које се – уместо да мирују у музеју – и даље клате пругама Србије. У том типу

вагона путник је фактички одсечен од остатка композиције, јер немогуће је током војње прелазити из једног у други вагон.

Чак и на краћим релацијама снабдевам се сендвичима, кафом и водом. У апроксимативним цивилизацијама све је могуће, па тако и да у међународном возу не ради кухиња вагон-ресторана, зато што је неко заборавио да замени боцу с гасом. Тако сам једном цео дан на путу од Београда до Беча јео маслине и киселе краставце, жвакао бајат хлеб – било је то све што се од хране затекло у понуди вагон-ресторана. Отада се не дам изненадити.

Уочи дугих путовања лети, посебно водим рачуна о материјалу за сендвиче. То су рецидиви прошлих времена, када самопослуге и касапнице нису биле климатизоване, и када се не тако ретко дешавало да сухомеснати производи буду на граници јестивости. И сада видим ону светлуцаву скраму на танким шнитима прашке шунке која на тренутак блесне као медуза на површини воде. Залуд уверавања продавца да то није никаква плесан већ природна реакција на кисеоник свеже шунке тек извађене из конзерве.

Био сам разрадио посебну тактику снабдевања уочи дугих путовања. Прашку шунку куповао сам на три различита места по сто грама, и тако избегавао могућност да у случају лошег квалитета сви сендвичи буду направљени од сумњивог материјала. Много касније схватих да сам превиђао просту чињеницу да је за тровање довољан само један сендвич. Куповином шунке у различитим продавницама, значајно сам увећавао вероватноћу тровања. Дакле, уместо са једним, играо сам руски рулет са три метка.

Лети је најопасније неопрано воће. Дуго га перем под јаким млазом воде. Ипак, на путовањима избегавам воће откако сам као студент имао непријатности. Враћао сам се за Београд са летовања у Пули. Чим је воз кренуо, мој сапутник у кабини спаваћих кола, неки фини господин, понудио ме је јабуком. Махинално сам узео, и јаким загрижајем одломио позамашан део. У том часу, помислих: шта ако јабука није опрана? Како то проверити? Жвакао сам полако залогај, а најрадије бих га испљунуо. Помислих да уколико је мој сапутник летовао у хотелу, или у властитој викендици, могућност да је на пут понео неопране јабуке је минимална. Све време полако гризем јабуку, заправо дубим воћку као детлић, остављајући кору нетакнуту. Нос ми смета да дубље зађем у сочно месо. Ипак, запињем, носнице су ми већ влажне од сока, као да сам прехлађен. Још мало и почећу да кијам. Полако, изокола, распитујем се како је сапутник провео лето. Где је био одсео? Каже да увек летује у кампу. За трен сам пребледео. Престајем да жваћем. У кампу често нема воде. Вероватно је јабуке само пребрицао. Грицкам јабуку даље, заправо шлајфујем у месту, дубећи отвор

настао од првог загрижаја. Док је мој сапутник неколико тренутака био заузет тражењем наочара у рукасу, дискретно спуштам јабуку на кофер, и покривам је салветом. Палим цигарету, излазим у ходник. Ослушкујем се. Није прошло ни десет минута, а осетио сам благу мучку. Брзо у тоалет. Жмиркаво неонско светло изнад лавабоа баца провидни зеленкаст одсјај преко мога лица, исти онај одсјај какав сам виђао на шниттама прашке шунке. Значи, почело је тровање. У почетку то иде без болова, само благо гађење. Али, далеко је до Београда. Ширум отварам уста. Пажљиво у огледалу проучавам исплажени језик, наборану површину на којој по ободу светлуцају капи пљувачке. Или је то пена, најаву јаче фазе тровања? Враћам се у купе, из приручне апотеке узимам две капсуле флонивина, превентива против пролива. Начету јабуку дискретно обавијам салветом и бацам у канту за ђубре. Мој сапутник већ хрче на горњем лежају.

3.

Са годинама се ширила палета тескоба. Очито сам погодан биотоп за фобије. Рецимо, клаустрофобија је у мом случају последица заглављивања лифта у лондонској метро станици Holland Park у јулу 1976. године. Читав сат сам збијен у гомили чекао да нас одглаве. Било је то у време снажне активности терористичке организације ИРА. Помисао да је лифт стао због саботаже, створила је панику. Једна се жена оне-свестила. Лифтбој је притискао дугме за узбуну и викао нешто у микрофон. Коначно се из звучника зачуо глас. Обавестио нас је да ћемо бити одглављени у року од пола сата.

Нас двадесет и троје одраслих и четворо деце – како је сутрадан у градској хроници известио *Evening Standard* – били смо са три стране живи зазидани у лифту. Искључена је струја. Без панике сам посматрао како лифтбој батеријском лампом осветљава браву помоћних врата на бочном зиду кабине, откључава је, и пропушта нас у други лифт, који је заустављен у истој равни са нашим заглављеним. Били смо спасени.

Два месеца касније, враћајући се из Лондона, осетио сам тескобу у авиону. Отишао сам у тоалет, али се нисам закључао. Сама чињеница да сам у авиону већ ме ставља у позицију заробљеног. Па зар да закључавањем још више умањим простор слободног кретања? Јер, шта ако се брава поквари? Крену изненада турбуленције, авион почне да пада, пљусне у океан, или на какву водену површину; сви се спасавају, а ја се давим заглављен у тоалету? И зато врата увек остављам откључана; само их ногом осигурам за случај да неко наиђе. А наравно да стално неко наилази, јер зелена лампица обавештава да је тоалет слободан.

Околности производе тензију, буде лоше емоције. Почетком деведесетих година прошлог века провео сам четири месеца у Немачкој и готово се потпуно опустио. Полако сам се ослобађао навике да стално нешто проверавам, да уписујем најгоре сценарије, да се унапред осигуравам од могућих непријатности, јер у тој земљи неко је даноноћно водио рачуна да возови иду на време и да су исправни, да у самопослугама не леже намирнице којима је прошао рок, да се поштује радно време, свеједно да ли је у питању шалтер у пошти, киоск са виршлама или канцеларија државне администрације. Тим већи је био удар када сам се вратио у Србију. Рат је увелико беснео у Хрватској и Босни. На Запад се возом сада путовало преко Мађарске. А тамо је било легло криминалаца Источне Европе. Албанско-српско-бугарско-румунско-украјинске и остале банде харале су по возовима, у будимпештанском метроу, по станицама и парковима. Служиле су се свакојаким триковима у уличним пљачкама и џепарењима. Неке банде су користиле чак и униформе мађарске полиције и лажна документа.

Десет година сам путовао возом у Аустрију и Немачку преко Мађарске. Са поносом изјављујем да ме никада нико није оцепарио. То могу да захвалим сталном опрезу, *stand by* позицији моје интуиције. Обавезни реквизит путовања кроз Мађарску био је канап за везивање чамаца. Кад год би се ноћу у ходнику вагона појавила банда лопова, затварао сам врата купеа, навлачио завесе, и онда један крај канапа фиксирао за оквир решетке за пртљаг, а другим крајем обавио бих кваку, и везао чвор. Лопови су узалуд покушавали да отворе врата, користећи некад и онај специјални кондуктерски кључ, мислећи да су закључана. Брзо би одустали, и кренули даље. Сапутници су ми се захваљивали, тражили да их научим тајнама везивања морнарског чвора. Показао бих им онај најједноставнији – осмицу, иако је мој омиљени чвор нешто компликованији, тзв. пашњак.

Живот под тензијом за мене је нормално стање. Њушим опасност у ваздуху. Нема тог наизглед неважног детаља који ми може промакнути. Мозак непрекидно ради и шаље корисне информације. Немогуће ме је изненадити. Па, ипак!

Октобар 1994. године. Враћам се возом из Минхена у Београд. Одлучујем да до Салцбурга путујем хрватским возом *Мимара* управо због одличног вагон-ресторана. Не знам колико вам је познато да тих година хрватска *Мимара* и београдска *Авала* имају најбоље вагон-ресторане у том делу Европе, у којима се, за разлику од немачких и аустријских возова, не нуде полуфабрикати: супе и гулаши из кесица, и готова јела из фризова – истина сервирана у беспрекорном порцеланском посућу – већ кувари туку шницле, и све се спрема на лицу места. То је и те како познато сталним путницима у Немачкој и Аустрији, па тако, чим

Мимара крене из Минхена за Загреб, а *Авала* из Беча за Београд, за десет минута се напуне вагон-ресторани. Нигде слободног места. Јер, комплетан ручак у хрватском или српском возу у то време кошта исто колико два сендвича у станичном киоску у Минхену или Бечу.

Улазим у вагон-ресторан *Мимаре*. Све је већ пуно. Сасвим у дну угледам слободно место за столом за двоје. Прилазим тамнопутном четрдесетогодишњаку, по мојој брзој процени, гастербајтеру. Он, удубљен у новине једва да ме погледао, и само климну главом. Испред њега раширене грчке новине. Стиже келнер са поруцбином за мог сапутника. Спушта на сто тањир са бечком шницлом и криглу пива. Затим се љубазно обраћа мени. А ја на чистом хрватском језику, са благим истарским акцентом, поручујем гулаш са њокицама, салату од помидора, сластицу од мандола. Кад сам све то тако лепо изговорио, концентрација ми на самом крају пада, и правим фаталну грешку, питам келнера која бела вина имају.

Келнер значајно подиже обрве на моју екавицу. Од бијелих вина, рече, нагласивши оно „бијелих”, имамо траминац и грашевину. А као да каже: Ипак сам те препознао, Србине.

Следио сам се од његовог осмеха. Келнер се удаљава. Почињем да развијам сценарио по којем ми у кухињи у гулаш сипа мишомор, или какав блажи отров, који ће почети да делује баш када кроз сат и по сиђем на станици у Салцбургу. Савршено изведено убиство! Јер, док се ја преврћем по перону и умирем у боловима, *Мимара* се мирно удаљава према Загребу. Мој тровач већ је у Хрватској кад ја издишем у некој салцбуршкој болници.

Стиже гулаш, салата, сластица. Једем полако, дуго непцима испитујем укус хране. Ужитак умањен страхом да ми је нешто убачено у гулаш. Гутам у малим залагајима, као да се тако могу заштити. Није отров коштица, па да га испљунем, него је равномерно присутан у јелу. Сапутник за столом већ је појео шницлу, не престајући за то време да чита новине. Испод грчких слова у наслову, преко пола стране фотографије Слободана Милошевића и Радована Караџића. Слутим да је опет неки карамбол у Босни.

У том часу, на вратима вагон-ресторана појављују се гранични полицајци. Пасошка контрола. Ресторан се одједном заплавио од хрватских путовница. Вадим из џепа свој црвени пасош. Мрзовољно лице мог сапутника се нагло разведрило.

Сербе, каже гласно на немачком. Ја сам Грк, додаје. И онда подигне стиснуту песницу. Милошевић, браво, браво!

Гости за околним столовима укочено нас гледају. Грк започиње монолог на тему лицемерне политике Европе према Србији. Прилазе нам полицајци, дајемо им пасоше. Грк ми показује насловну страну нови-

на, и каже да су само они, Грци, пренели вест да за недавни покољ нису криви Срби, него неки други. Полицајац за то време пажљиво загледа сваку страну мог пасоша. Зној ми се слива низ леђа, а срце убрзано лупа. Кад би бар овај преко пута престао да понавља „Милошевић, Србе, Караџић, Босна...” И онда наступа гађење. Тровање је значи већ почело. Грк наставља да хвали српску политику, која заправо чува Европу од исламске најезде. Глас му је повишен, безмало виче. Цео ресторан само у нас гледа. Полицајци коначно одлазе. Тражим рачун од келнера. Кажем Грку да силазим у Салцбургу. Он инсистира да попијемо још по једно пиће. Или, барем кафу. Одлучујем се за кафу.

Еспресо или турску, пита келнер. Еспресо, кажем.

Грк егзалтирано крену да објашњава келнеру како кафа коју служе није турска, већ грчка. Мене гледа сумњичаво, као да се пита какав је то Србин који пије еспресо.

Занима га да ли се у Београду пије више грчка кафа или еспресо?

И једно, и друго, кажем да га одобровољим.

Поздрављамо се. Силазим на перон дубоко удахнувши оштар јесењи ваздух. Коначно сам се избавио хорора. Прелазим на другу страну, где би ускоро требало да се појави воз за Беч. На звук пиштаљке, *Мимара* креће. На прозору вагон-ресторана стоји Грк, и маше. Махнем и ја њему.

Поздрави ми Србију!, довикује.

Путници на перону ме претећи посматрају.

4.

Дубоко верујем да је хипохондрија вид поштења да се отворено признају страхови које свако више или мање у себи носи. Хипохондри су хиперсензибилне особе, које одбацују притворност. Ништа оне не умишљају што као могућност већ не постоји.

Опуштам се једино међу бројевима. Изградио сам властиту кабалу. Предвидео сам важне датуме у свом животу. Чак и годину смрти. По мојој кабали, 4 је савршен број. Кажем сину да ми се тај број најчешће јавља у рачунским комбинацијама које предузимам у одређивању судбинских датума.

Он ми објашњава да сви поремећаји који су у вези са страховима почињу бројем 4, па тако генерални страх има кодекс 40. Напади панике су 41. Опсесије су 42. Хипохондрија је 45.

Питам га под којим бројем се налази потреба за редом? Зашто мисли да сам опсесивац само зато што не дозвољавам да ми тањир буде прљав и пет минута после јела, или да ми опран веш преноћи неиспеглан? Уосталом, моја блискост са пеглом нема везе са пеглањем.

Будући да ми зујање није пролазило, покушао сам да се лечим алтернативним методама, па сам узео Пелагићев *Народни училишћ*, у којем за сваку болест постоји природни лек. За лечење зујања у ушима Васа Пелагић предлаже терапију која се примењује од маја до септембра: сваког јутра током две недеље пола сата ходати бос по роси.

Седам дана заредом устајао сам у цик зоре, одлазио у оближњи парк, изувао патике, и бос ходао по влажној трави. Не само да зујање није престало, него сам навукао страшну прехладу, од које ми се шум у десном уху и појачао. Повремено сам осећао бол, па ми је један стари оториноларинголог препоручио да неколико пута дневно, по петнаест минута, грејем оболело уво на сијалици стоне лампе. Прилично непрактично, јер у том положају не могу да читам од блеска светлости. А онда сам дошао на сјајну идеју. Укључио сам пеглу, поставио је на писаћи сто у висини ушију, и почео са терапијом. Све време читам, повремено приближим или удаљим уво. За разлику од сијалице, пегла се не прегрејава. После неколико дана бол је нестао, а зујање се утишало.

Отада не крећем на пут без мале пегле, не зато да бих у хотелу пеглао кошуље – мада ни то није искључено – већ да уколико ме заболи уво имам поуздан грејач. Од свих кућних апарата највише волим пеглу. Не тражи велики простор, лака је и бешумна, дискретно намигује лампицом. Док се хлади негде у углу, испруженог гајтана попут репа неке животиње, повремено се огласи термостат, њено мало механичко срце. Осећам је као живо биће. Пегла је љубимац мог домаћинства.

Мој син, лекар, тренутно на специјализацији у бечкој универзитетској клиници АКХ на одељењу психијатрије, каже да сама потреба да се у свему и увек додатно обезбедим показује да ми недостаје баланс. Немам ослонац. И зато страхови.

Он чак сматра да сам ја несвесно утицао да се он определи за медицину. Тиме сам се обезбедио да у сваком часу имам лекара који ће ме саслушати. Сећа се како сам му за седми рођендан у продавници играчака купио лекарски кофер и мантил. Данима се није одвајао од стетоскопа.

Мој син тврди да сам несвесно утицао и на избор његове специјализације. Још увек није преломио да ли неурологија или психијатрија, јер ни ја нисам одлучио да ли да пригрлим Алцхајмера или да се задовољим само тинитусом? Можда бих тонући у деменцију заборавио на тинитус, ослободио се страхова, и коначно стекао ослонац.